

Верховний
Суд

Договірне право в практиці Верховного Суду

Василь Крат,

суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

24 грудня 2021 року

Загальні положення про договір

ТРОХИ ПРО ПРИВАТНЕ ПРАВО В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

АВТОР ІДЕЇ ТА РЕДАКТОР
ВАСИЛЬ КРАТ

§ 5. Зобов'язальне право. Договірне право	111
Виконання зобов'язань у практиці Касаційного цивільного суду	111
Трохи про неустойку	114
Стягнення штрафу за попереднім договором	117
Трохи про прострочення кредитора	119
Трохи про припинення зобов'язання	120
Трохи про договір	126
Трохи про договір купівлі-продажу	129
Трохи про договір дарування	133
Трохи про розірвання договору довільного утримання	137
Трохи про договір найму (оренди)	138
Форма договору найму нежитлового приміщення вчиненого на три роки і більше	145
Трохи про ризики в договорі найму	146
Трохи про договори про надання послуг	147
Страхові спори в практиці Верховного Суду	155
Трохи про обов'язковість умов договору страхування	158
Невиконання страховиком свого обов'язку щодо подання інформації про укладений договір до централізованої бази даних не зумовлює його нікчемність	160
Трохи про стягнення боргу	161
Трохи про внесення інформації про особу до Єдиного реєстру боржників	167
Трохи про кондикцію	168
Користування чужим майном (майном потерпілого) як безпідставно набуте майно	173
Трохи про делікти	174
Компенсація моральної шкоди в судовій практиці	178
§ 6. Спадкове право	184
Трохи про спадкування	184
Ще трохи про спадкування	188

Чим регулюється?! ЦК основний акт
Постанова КЦС ВС від 10 жовтня 2018 року
у справі № 362/2159/15-ц

Тлумачення статті частини 3 статті 698 ЦК України дозволяє зробити висновок, що: законодавець встановив пріоритет ЦК України в регулюванні договору роздрібної купівлі-продажу; у випадку відсутності регулювання на рівні ЦК України застосовується законодавство про захист прав споживачів.

Значення договору.

По-перше, договір розглядається як юридичний факт.

По-друге, договір розглядається як зобов'язальне правовідношення, яке виникає внаслідок укладення договору (хоча ще є переддоговірні та постдоговірні відносини).

По-третє, у формальному сенсі договір розглядається як документ, у якому фіксуються його умови.

По-четверте, договір як засіб правового регулювання (див: European Contract Code), в тому числі конкретизації прав та обов'язків.

Переддоговірні відносини Постанова КЦС ВС від 10 березня 2021 року у справі № 753/731/16

Тлумачення пункту 3 частини першої статті 989 ЦК України свідчить, що переддоговірний обов'язок страхувальника надати страховику достовірні відомості про об'єкти страхування і фактори ризику є проявом найвищої добросовісності (доктрина *uberrima fides*) і пов'язаний з ризиковим характером договору страхування. По суті страховику потрібна інформація для оцінки страхового ризику. Нікчемність другого договору страхування пов'язується із невиконанням переддоговірного обов'язку, який має суттєве значення для виконання майбутнього договору страхування. Цивільне законодавство не містить вказівки про те, який стандарт розкриття інформації майбутнім страхувальником має бути застосований. З урахуванням принципів цивільного права, слід зробити висновок, що для розкриття інформації майбутнім страхувальником потрібно застосувати конструкцію «розумного повідомлення про ризик», тобто, майбутній страхувальник повинен надати інформацію, яку він знає або повинен знати щодо об'єкта, який страхується.

Договір як «регулятор»

Постанова ОП КЦС ВС від 23 січня 2019 року

у справі № 355/385/17

Тлумачення статей 215 та 216 ЦК України свідчить, що учасники цивільних відносин не можуть на рівні того чи іншого договору здійснювати його кваліфікацію як недійсного (нікчемного чи оспорюваного), визначати правові наслідки нікчемності правочину. За домовленістю сторін можуть змінюватися тільки правові наслідки оспорюваного правочину.

Договір як «конкретизатор»

Постанова ОП КЦС ВС від 01 березня 2021 року

у справі № 180/1735/16-ц

Джерелом визначеності змісту обов'язку особи, що завдала моральної шкоди, може бути: (1) договір особи, що завдала моральної шкоди, з потерпілим, в якому сторони домовилися зокрема, про розмір, спосіб, строки компенсації моральної шкоди; (2) у випадку, якщо не досягли домовленості, то рішення суду в якому визначається спосіб та розмір компенсації моральної шкоди.

Принципи та договір
Постанова ВП ВС від 02 листопада 2021 року
у справі № 917/1338/18

94. Справедливість, добросовісність, розумність належать до загальних засад цивільного законодавства, передбачених статтею 3 ЦК України, **які обмежують свободу договору, встановлюючи певну межу поведінки учасників цивільно-правових відносин.** Ці загальні засади втілюються у нормах права та умовах договорів, регулюючи конкретні правовідносини так, що кожен із учасників відносин зобов'язаний сумлінно здійснювати свої цивільні права та виконувати цивільні обов'язки, захищати власні права та інтереси, дбаючи водночас про права та інтереси інших учасників, зокрема, передбачаючи можливість завдання своїми діями (бездіяльністю) шкоди правам і інтересам інших учасників.

Принципи та договір

Постанова ВП ВС від 25 травня 2021 року у справі № 149/1499/18

21. За змістом частини третьої статті 6 ЦК України сторони у договорі на власний розсуд можуть урегулювати у договорі відносини, диспозитивно врегульовані в актах цивільного законодавства та не можуть відступати від імперативних його положень.

25. Позивач у касаційній скарзі вказав, що, на його думку, сторони на власний розсуд можуть встановити спосіб визначення плати за користування позикою (у процентному відношенні до суми позики чи у твердій сумі). Велика Палата Верховного Суду зауважує, що якщо сторони встановили плату за користування позикою у процентному відношенні до суми позики, то це дозволяє обчислити розмір такої плати у твердій сумі на час, коли цю плату слід внести. Якщо ж сторони встановили таку плату у твердій сумі на час, коли її слід внести, то це дозволяє зробити зворотний розрахунок і визначити розмір плати за користування позикою у процентному відношенні до суми позики. Отже, способи визначення такої плати у твердій сумі та у процентному відношенні є еквівалентними (взаємозамінними). Тому визначення плати за користування позикою у твердій сумі є правомірним. Отже, суди першої й апеляційної інстанцій помилково відмовили позивачеві у стягненні 300 000,00 грн плати за користування позикою, встановленої сторонами договору позики.

Draft Common Frame of Reference (DCFR)

I. – 1:103: Good faith and fair dealing

(1) The expression “good faith and fair dealing” refers to a standard of conduct characterised by honesty, openness and consideration for the interests of the other party to the transaction or relationship in question.

(2) It is, in particular, contrary to good faith and fair dealing for a party to act inconsistently with that party’s prior statements or conduct when the other party has reasonably relied on them to that other party’s detriment.

Добросовісність орендодавця Постанова ОП КЦС від 10 квітня 2019 року у справі № 390/34/17

Добросовісність (пункт 6 статті 3 ЦК України) - це певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

В основі доктрини *venire contra factum proprium* знаходиться принцип добросовісності. Наприклад, у статті I.-1:103 Принципів, визначень і модельних правил європейського приватного права вказується, що поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є, зокрема, поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них.

Свобода договору

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

Тлумачення пункту 3 статті 3, статті 627 ЦК України свідчить, що свобода договору має декілька складових.

Зокрема, свобода укладання договору; у виборі контрагента, виду договору, визначенні умов договору, форми договору.

При реалізації принципу свободи договору слід враховувати вимоги ЦК України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, розумності та справедливості. Тобто законодавець, закріплюючи принцип свободи договору, встановив і його обмеження.

Причому останні є одночасно й межами саморегулювання.

Свобода договору

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

Вони передбачені в абзаці 2 частини третьої статті 6 ЦК України, згідно з якою сторони не можуть відступати від положень актів цивільного законодавства в разі існування однієї з таких підстав:

наявності в акті цивільного законодавства прямої вказівки про неможливість сторін відступати від його імперативного положення (наприклад, згідно частини п`ятої статті 576 ЦК України предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом);

Свобода договору

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

якщо зі змісту акту цивільного законодавства випливає обов'язковість його положень, яка може мати вигляд вказівки в акті цивільного законодавства на нікчемний характер відступу від його положень, або виражатися за допомогою інших правових засобів (наприклад, таким буде припис абзацу 2 частини першої статті 739 ЦК України, що умова договору, відповідно до якої платник безстрокової ренти не може відмовитися від договору ренти, є нікчемною);

Свобода договору

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

якщо це впливає із суті відносин між сторонами. Ця підстава не є логічним закінченням абзацу 2 частини третьої статті 6 ЦК. Такі міркування зумовлені тим, що стаття 6 ЦК України присвячена регулюванню співвідношення актів цивільного законодавства й договору, а не їх кореляції із сутністю відносин між сторонами. Адже сутність цих відносин полягає в їх договірному характері. Тому її застосування фактично можливе тільки за наявності будь-якої з двох попередніх підстав, тобто прямої вказівки, або ж якщо обов'язковість положень акту цивільного законодавства слідує з його змісту.

Непонайменовані договори
Постанова КЦС ВС від 21 березня 2018 року
у справі № 761/11589/16-ц

Тлумачення статті 6 ЦК України свідчить, що сторони мають право укласти договори, які не передбачені актами цивільного законодавства, за умови, що **вони відповідають загальним засадам цивільного законодавства**. Такі договори є непонайменованими, оскільки не визначені в актах законодавствах. Свої відносини в непонайменованих договорах сторони врегульовують на власний розсуд.

Обов'язковість договору Постанова ОП КЦС ВС від 23 січня 2019 року в справі № 355/385/17

Тлумачення статті 629 ЦК України свідчить, що в ній закріплено один із фундаментів на якому базується цивільне право - обов'язковість договору. Тобто з укладенням договору та виникненням зобов'язання його сторони набувають обов'язки (а не лише суб'єктивні права), які вони мають виконувати. Не виконання обов'язків, встановлених договором, може відбуватися при: (1) розірванні договору за взаємною домовленістю сторін; (2) розірванні договору в судовому порядку; (3) відмові від договору в односторонньому порядку у випадках, передбачених договором та законом; (4) припинення зобов'язання на підставах, що містяться в главі 50 ЦК України; (5) недійсності договору (нікчемності договору або визнання його недійсним на підставі рішення суду).

Тлумачення правочину
Постанова КЦС ВС від 26 червня 2019 року
у справі № 126/3476/16-ц

Аналіз положень статті 213 ЦК України свідчить, що тлумачення правочину - це з'ясування змісту дійсного одностороннього правочину чи договору (двостороннього або багатостороннього правочину), з тексту якого неможливо встановити справжню волю сторони (сторін). Потреба в тлумаченні виникає в разі різного розуміння змісту правочину його сторонами, зокрема при невизначеності і незрозумілості буквального значення слів, понять і термінів змісту.

Тлумачення умов договору
Постанова ОП КЦС ВС від 18 квітня 2018 року
у справі № 753/11000/14-ц

Відповідно до частини першої статті 637 ЦК України тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України. У частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України визначаються загальні способи, що застосовуватимуться при тлумаченні, які втілюються в трьох рівнях тлумачення.

Перший рівень тлумачення здійснюється за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значення термінів.

Тлумачення умов договору Постанова ОП КЦС ВС від 18 квітня 2018 року у справі № 753/11000/14-ц

Другим рівнем тлумачення (у разі, якщо за першого підходу не вдалося витлумачити зміст правочину) є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні.

Третім рівнем тлумачення (при без результативності перших двох) є врахування: (а) мети правочину, (б) змісту попередніх переговорів, (в) усталеної практики відносин між сторонами (якщо сторони перебували раніш в правовідносинах між собою), (г) звичаїв ділового обороту; (ґ) подальшої поведінки сторін; (д) тексту типового договору; (е) інших обставин, що мають істотне значення. Таким чином, тлумаченню підлягає зміст правочину або його частина за правилами, встановленими статтею 213 ЦК України.

Тлумачення умов договору
Постанова ОП КЦС ВС від 18 квітня 2018 року
у справі № 753/11000/14-ц

У разі, якщо з'ясувати справжній зміст відповідної умови договору неможливо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України, слід застосовувати тлумачення *contra proferentem*. *Contra proferentem* (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* - слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав).

Тлумачення умов договору Постанова ОП КЦС ВС від 18 квітня 2018 року у справі № 753/11000/14-ц

Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. При цьому це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самостійно розробила відповідну умову, але й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою.

Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які «не були індивідуально узгоджені» (no individually negotiated), але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір «під переважним впливом однієї зі сторін» (under the dominant influence of the party).

Тлумачення договору

Draft Common Frame of Reference (DCFR)

II.-8:106: Preference for interpretation which gives terms effect
An interpretation which renders the terms of the contract lawful,
or effective, is to be preferred to one which would not.

Тлумачення договору

Постанова КЦС ВС від 10 березня 2021 року у справі № 607/11746/17

З урахуванням принципів цивільного права, зокрема, добросовісності, справедливості та розумності, сумніви щодо дійсності, чинності та виконуваності договору (правочину) повинні тлумачитися судом **на користь його дійсності, чинності та виконуваності.**

Перекваліфікація договору
Постанова КЦС ВС від 10 березня 2021 року
у справі № 607/11746/17

Перекваліфікація відповідного договору може мати місце, зокрема, при: (а) недійсності договору (зокрема, удаваності договору); (б) тлумаченні змісту договору. Перекваліфікація договору можлива тільки в тих випадках, коли вона відбувається в межах спору, що стосується такого договору. Саме такий висновок зумовлений тим, що по своїй суті перекваліфікація направлена на з`ясування справжньої волі сторін договору, який перекваліфіковується в інший. А це, відповідно, можливо зробити тільки в рамках спору щодо такого договору.

Оплатність договору купівлі-продажу
Постанова КЦС ВС від 02 вересня 2020 року
у справі № 757/5252/17-ц

По своїй юридичній суті договір купівлі-продажу
є імперативно оплатним.

Сторони договору купівлі-продажу можуть домовитися
про ціну або про спосіб її визначення, або ж буде
застосовуватися механізм передбачений статтею 632
ЦК України.

Застосування договору до відносин сторін,
що виникли до укладення договору
Постанова ВП ВС від 08 вересня 2020 року в справі № 916/667/18

7.34. Водночас відповідно до частини третьої статті 631 ЦК України сторони можуть встановити, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення.

7.35. Таким чином, положення договору про те, що сторона договору отримала належні їй платежі до підписання договору, свідчить про те, що сторони домовилися вважати сплату коштів, здійснену раніше за відсутності правових підстав, виконанням укладеного договору стороною, яка за цим договором мала сплатити гроші.

Застосування договору до відносин сторін,
що виникли до укладення договору
Постанова КЦС ВС від 21 листопада 2018 року
у справі № 753/12832/15-ц

Тлумачення частини третьої статті 631 ЦК України свідчить,
що сторони в тому чи іншому договорі можуть передбачити
застереження про застосування до відносин сторін, що виникли
до укладення договору, умов договору, який укладається пізніше.

Реальний договір

Постанова ОП КЦС ВС від 23 січня 2019 року

у справі № 355/385/17

Реальним (від лататинського *res* - річ) вважається договір, що є укладеним з моменту передачі речі або вчинення іншої дії. Для укладення реального договору необхідна наявність двох юридичних фактів: а) домовленість між його сторонами стосовно істотних умов договору; б) передача речі однією стороною іншій стороні або вчинення іншої дії. По своїй юридичній сутності договір страхування, за загальним правилом, є реальним договором.

Зміна ціни після укладення договору
Постанова КЦС ВС від 19 серпня 2019 року
у справі № 395/499/16-ц

Тлумачення частини другої статті 632 ЦК України свідчить, що в цій нормі закріплено принцип стабільності (або відносної неможливості зміни) встановленої сторонами ціни, що є проявом обов'язковості виконання умов договору (стаття 629 ЦК України). У частині другій статті 632 ЦК України допускається наявність винятків, які можуть бути встановлені договором або законом. При цьому в законі або ж договорі обов'язково мають бути визначені як випадки зміни ціни, так і умови такої зміни.

Залежно від сфери в якій укладається договір:

договори у сфері речового права (наприклад, договір про встановлення сервітуту – ст. 402 ЦК);

договори у сфері зобов'язального права (Книга 5 ЦК)

договори у сфері корпоративного права (наприклад, договір між акціонерами товариства);

договори у сфері права інтелектуальної власності (зокрема, глава 75 ЦК);

договори у сфері спадкового права (наприклад, договір про зміну черговості одержання права на спадкування);

договори у сфері сімейного права (наприклад, шлюбний договір).

Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності

Постанова КЦС ВС від 15 вересня 2021 року

у справі № 569/9366/17

Тлумачення статті 1107 ЦК України свідчить, що договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності - це група договорів у сфері інтелектуальної власності, які спрямовані на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. На рівні частини першої статті 1107 ЦК до договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності віднесено: ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Цей перелік не є вичерпним, оскільки законодавчо не можна передбачити все різнобарв'я договірних відносин у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, до інших договорів можна віднести: договір між співавторами; договір про порядок розподілу прав на службові об'єкти інтелектуальної власності; договір про передачу ноу-хау тощо.

Договори між подружжям Постанова КЦС ВС від 06 вересня 2021 року у справі № 522/627/17

Тлумачення статті 64 СК дозволяє стверджувати, що: по-перше, договори між подружжям є родовим поняттям і охоплює собою як поймаєменовані (купівлі-продажу, міни, дарування, довічного утримання, шлюбний договір тощо), так і не поймаєменовані договори; по-друге, договори між подружжям можуть одночасно бути укладені як щодо роздільного, так і стосовно спільного майна; по-третє, допускається укладення договору поміж подружжям про відчуження «частки в спільній сумісній власності», в якому відбудеться визначення частки і її відчуження на користь іншого із подружжя.

Розірвання договору про поділ майна подружжя
Постанова КЦС ВС від 07 квітня 2020 року
у справі № 369/9613/16-ц

В СК України не визначено підстав розірвання договору про поділ майна подружжя, тому не виключається розірвання такого договору внаслідок істотного порушення, чи в інших випадках, встановлених договором або законом.

Зміна договору

Постанова КЦС ВС від 16 травня 2018 року
у справі № 541/2246/16-ц

Тлумачення статей 638, 651, 653, 654 ЦК України свідчить, що зміна договору за згодою сторін є правочином, спрямованим на зміну цивільних прав та обов'язків. Під формою зміни договору розуміється форма правочину, на підставі якого відбувається зміна договору. Зміна договору призводить до зміни зобов'язання в частині, зокрема, предмета, місця, строків виконання. У разі зміни договору за взаємною згодою сторін зобов'язання змінюється з моменту досягнення домовленості про зміну договору і втіленні такої зміни в належну форму.

Договір на постачання теплової енергії
Постанова ОП КЦС ВС від 03 жовтня 2018 року
у справі № 529/613/17

Тлумачення як положень частини першої статті 714, так і інших норм глави 54 ЦК дозволяє стверджувати, що по своїй суті договір, на підставі якого відбувається постачання теплової енергії споживачу, є видом договору купівлі-продажу.

Фраудаторність договору купівлі продажу Постанова КЦС ВС від 19 травня 2021 року у справі № 693/624/19

Договором, що вчиняється на шкоду кредиторам (фраудаторним договором), може бути як оплатний, так і безоплатний договір. Застосування конструкції «фраудаторності» при оплатному цивільно-правовому договорі має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати оплатний договір як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься: момент укладення договору; контрагент з яким боржник вчиняє оспорюваний договір (наприклад, родич боржника, пасинок боржника, пов'язана чи афілійована юридична особа); ціна (ринкова/неринкова), наявність/відсутність оплати ціни контрагентом боржника)

Вид договору
Постанова КЦС ВС від 27 серпня 2020 року
у справі № 587/823/19

Тлумачення абзацу 1 частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» свідчить, що цей абзац застосовується до договорів підряду та договорів про надання послуг, та не поширюється на договори купівлі-продажу майнових прав. Відповідно прострочення зобов'язань, що виникли із договору підряду або договору про надання послуг зумовлює нарахування пені у розмірі трьох відсотків вартості роботи (послуги) або в розмірі трьох відсотків загальної вартості замовлення.

Ризики в договорі

Постанова КЦС ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 207/3254/18

Сторони в договорі найму можуть встановити обов'язок наймача укласти договір страхування речі, яка передана в найм. При цьому може бути передбачено, зокрема, строки укладення договору страхування, вартість на яку страхується річ, порядок підтвердження виконання такого обов'язку тощо. У разі якщо договором або законом встановлено обов'язок наймача укласти договір страхування речі, що передана у найм, то постає питання про правові наслідки невиконання такого договірного обов'язку, оскільки ні у статті 771 ЦК України, ні в параграфі 1 глави 58 ЦК України вони не визначаються. Сторони в договорі найму можуть самостійно визначити правові наслідки невиконання обов'язку наймача укласти договір страхування речі, що передана у найм, зокрема, передбачити штраф або встановити додаткову підставу відмови чи розірвання договору найму або відшкодування збитків. За відсутності встановлення в договорі правових наслідків більш справедливим і розумним є застосування на підставі аналогії закону (частина перша статті 8 ЦК України) частини другої статті 12 Закону України «Про оренду землі». Стаття 772 ЦК України регулює розподіл ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження речі, яка передана в найм. Втім змістовно назва статті 772 ЦК України ширша за її зміст, оскільки стаття 772 ЦК України визначає розподіл ризику лише у разі затримки наймачем повернення речі. Тому статтю 772 ЦК України належить тлумачити та застосовувати у взаємозв'язку із статтею 323 ЦК України.

Ризики в договорі Постанова КЦС ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 207/3254/18

За загальним правилом ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник (стаття 323 ЦК України). Сторони в договорі найму не позбавлені можливості застосувати статтю 323 ЦК України, яка є диспозитивною нормою, і передбачити, що такий ризик покладається на наймача і під час найму, а не лише в разі затримки повернення орендованої речі.

Суть правила про ризик випадкового знищення або пошкодження речі, яка передана в найм, зводиться до того, що: (а) коли майнові втрати (знищення чи пошкодження) настають за відсутності вини наймача або наймодавця, то за загальним правилом покладаються на власника (наймодавця); (б) при розподілі ризику в договорі найму таким чином, що він перекладений на наймача, то у разі випадкового знищення або пошкодження предмета найму наймач зобов'язаний компенсувати наймодавцю як власнику його майнові втрати. Це пов'язано з тим, що на наймача покладено ризик випадкового знищення або пошкодження.

Відмова від договору

Постанова КЦС ВС від 08 вересня 2021 року

у справі № 727/898/19

Правочин є найбільш розповсюдженим юридичним фактом, за допомогою якого набуваються, змінюються, або припиняються права та обов'язки в учасників цивільних правовідносин. До односторонніх правочинів, зокрема, відноситься: видача довіреності, відмова від права власності, складання заповіту, публічна обіцянка винагороди, прийняття спадщини, згода іншого співласника на розпорядження спільним майном. При вчиненні одностороннього правочину воля виражається (виходить) від однієї сторони. Між цим така сторона може бути представлена декількома особами, прикладом чого може виступати видання довіреності двома та більше особами, спільний заповіт подружжя та ін. Аналіз розуміння як правочину, так і одностороннього правочину свідчить, що односторонні правочини: є вольовими діями суб'єкта; вчиняються суб'єктами для здійснення своїх цивільних прав і виконання обов'язків; спрямовані на настання правових наслідків (набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків).

Відмова від договору Постанова КЦС ВС від 08 вересня 2021 року у справі № 727/898/19

У цивільному законодавстві закріплено конструкцію «розірвання договору» (статті 651 - 654 ЦК України). Вона охоплює собою розірвання договору: за згодою (домовленістю) сторін; за рішенням суду; внаслідок односторонньої відмови від договору. У спеціальних нормах ЦК України досить часто використовується формулювання «відмова від договору» (наприклад, у статтях 665, 739, 766, 782). Односторонню відмову від договору в тих випадках, коли вона допускається законом або договором, слід кваліфікувати як односторонній правочин, оскільки вона є волевиявленням особи, спеціально спрямованим на припинення цивільних прав та обов'язків.

Поновлення договору найму Постанова КЦС ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 263/11275/18

Аналіз статті 205 ЦК України свідчить, що волевиявлення учасника(-ів) правочину може виражатися в: певних діях; мовчанні; усній формі; письмовій (електронній) формі. Мовчання слід вважати вираженням волі сторони правочину, коли воно при конкретній ситуації може бути підданим оцінці як прояв волі, направленої на вчинення правочину. Законодавець передбачає можливість вираження волі сторони правочину мовчанням тільки в разі якщо це встановлено договором або законом (частина третя статті 205 ЦК України). Традиційним прикладом такого випадку виступає конструкція поновлення договору найму (*tacite reconduction*). Якщо наймач продовжує користуватися річчю після закінчення строку договору найму, то за відсутності заперечень наймодавця протягом одного місяця договір вважається поновленим на строк, який був раніше встановлений договором (стаття 764 ЦК України).

Верховний
Суд

Дякую за увагу!